

ПАПЯРЭДНЯ ВЫНІКІ ВЫВУЧЭННЯ ГІБЕЛІ ПТУШАК НА АЎТАДАРОГАХ БАРАНАВІЦКАГА РАЁНА І СУМЕЖНЫХ ТЭРЫТОРЫЙ

Сёння немагчыма ўявіць наша жыццё без птушак. Здаецца, што сёння гэтыя ўладары неба не маюць ніякіх праблем з канкурэнтамі. Але гэта толькі вонкава. Птушкі ў вялікай колькасці гінуць у розных сітуацыях, на што можа ўплываць безліч як біялагічных, так і абіялагічных фактараў. Але, як гэта ні парадаксальна, галоўны фактар гібелі птушак — антрапагенны. Так, птушкі гінуць ад электрычных удараў на слупах ліній электраперадач, сутыкаюцца з авіяцыяй, труцяцца хімічнымі адкідамі і інш.

Сёння ва ўсім свеце, і ў Беларусі ў тым ліку, востра стаіць праблема гібелі птушак на аўтадарогах. Птушкі трапляюць пад колы машын паасобку і цэлымі чародамі. Пасля такіх сутычак з наземным транспартам уладары неба звычайна не выжываюць. А калі падбітая птушка застаецца жыць, то неўзабаве яе ўсё адно чакае альбо галодная смерць, альбо смерць ад драпежніка.

Па фактах гібелі птушак на аўтадарогах не стаў выключэннем і Баранавіцкі раён. Падчас планавых назіранняў за птушкамі намі неаднойчы адзначаліся выпадкі гібелі птушак на аўтадарогах раёна. З канца 2010 года пачалі праводзіцца мэтакіраваныя ўлікі загінулых пры сутыкненні з транспартам птушак на аўтадарогах Баранавіцкага раёна.

Пры правядзенні ўлікаў мёртвых птушак мы карысталіся маршрутным метадам і кропкавай фіксацыяй загінулых птушак. Даследаванні праводзіліся на дарогах з асфальтавым і жвіровым тыпам пакрыцця, якія ў сваю чаргу мелі розную аддаленасць ад населеных пунктаў. Усяго было пройдзена 51 км. Дарогі праходзілі праз сельскагаспадарчыя ўгоддзі (некаторыя з іх аддзяляліся ад дарог пасадкай дрэў), населеныя пункты і ласы.

Усяго намі быў выяўлены 21 выпадак гібелі птушак на дарогах.

Акрамя выбраных маршрутаў, таксама былі адзначаны кропкі гібелі птушак на тэрыторыі г. Баранавічы (верабеі (*Passer sp.*), шызы голуб (*Columbia livia*), вялікая сініца (*Parus major*), дрозд-піскун (*Turdus pilaris*), гіль звычайны (*Pyrrhula pyrrhula*), каўка (*Corvus manedula*), грак (*Corvus frugilegus*)).

Пік гібелі птушак на дарогах выпадае менавіта на чэрвень, што характарызуецца масавым вылетам маладых птушак з гнёздаў. У сакавіку быў адзінкава адзначаны звычайны гіль (*Pyrrhula pyrrhula*). Максімальная колькасць мёртвых птушак у чэрвені склала 9-10 відаў, якія адносяцца да 2 атрадаў: шызы голуб (*Columbia livia*), верабеі (*Passer sp.*), вялікая сініца (*Parus major*), дрозд-піскун (*Turdus pilaris*), канаплянка (*Carduelis cannabina*), зялёная перасмешка (*Hippolais icterina*), звычайны шпак (*Sturnus vulgaris*), берасцянка (*Fringilla coelebs*). 24 кастрычніка 2011 года ў Івацэвіцкім раёне, каля чыгуначнай станцыі Косава-Палескія, намі быў адзначаны кавалік (*Sitta europaea*).

Найбольш адвоззілася часу на даследаванні заасфальтаваных аўтадарог, якія праходзяць праз населеныя пункты (табл. 1). На тэрыторыі населеных пунктаў, якія знаходзяцца паблізу аўтадарог, альбо там, дзе аўтадарогі праходзяць непасрэдна праз вёскі, падчас вылету птушанятаў з гнёздаў назіралася большая колькасць выпадкаў гібелі птушак ад аўтаатранспарту. Аналагічныя дадзеныя былі атрыманы пры вывучэнні гібелі птушак на дарогах на тэрыторыі Расіі [1]. Жвіровая дарога праз лес і ўздоўж пасадкі дрэў даследавання не былі. Мёртвыя птушкі не адзначаліся на заасфальтаваных дарогах, якія праходзяць праз поле, а таксама на жвіровых дарогах у населеных пунктах (табл. 1).

Т а б л і ц а 1 — Гібель птушак на аўтадарогах Баранавіцкага раёна

Паказчык	Тып дарогі / Прыдарожная паласа							
	Асфальтавае пакрыццё				Жвіровае пакрыццё			
	1*	2*	3*	4*	1*	2*	3*	4*
Пройдзена, км	5	2,7	10,7	24	—	7,2	1,4	—
Шчыльнасць гібелі, птушак/км	0,25	0	3,4	2,5	—	1	0	—

* Заўвага: 1 — лес; 2 — поле; 3 — населены пункт (малазаўважная паласа); 4 — пасадка.

Акрамя таго, 15 жніўня 2010 года на жвіровай дарозе паблізу в. Туркі Ляхавіцкага раёна намі быў знойдзены мёртвы сыч-сіпель (*Athene noctua*) — від, занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь, які мае ІІІ катэгорыю аховы.

Такім чынам, на працягу перыяда сакавік — лістапад 2011 года намі ўлічана 20 мёртвых птушак. У жніўні 2010 года быў адзначаны выпадак гібелі птушкі адзінкавы (*Athene noctua*). Далейшыя даследаванні па гэтай тэме дапамогуць лепш ацаніць маштабы гібелі птушак на аўтадарогах Рэспублікі Беларусь.

Спис крыніцаў

1. Нумеров, А. Д. К изучению гибели птиц на автомобильных дорогах Воронежской области / А. Д. Нумеров. // Современные проблемы биоразнообразия : материалы Междунар. научн. конф. Воронеж, 12-13 ноября 2008 г. / под ред. О. П. Негрובה ; Воронежский гос. университет ; Воронежское отделение Рос. энтомолог. общества РАН. — Воронеж : ВГУ, 2009. — С. 279—288.

Материал поступил в редакцию 10.11.2011 г.

О. Е. Подставна

Науковий керівник — Г. В. Марченко,
кандидат педагогічних наук, доцент
Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов,
м. Горлівка, Україна

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Екологічна ситуація, яка склалася у світі, постійно вимагає швидкої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формування екологічної свідомості й екологічної культури. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Екологізація як стратегія шкільної освіти і є одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення цієї перебудови, а також переходу до гармонійного «сталого розвитку» всіх країн світу.

Під цим терміном («сталий розвиток»), задекларованого у червні 1992 року, розуміють такий розвиток, який забезпечує потреби теперішнього часу, але не позбавляє можливості майбутні покоління задовольнити свої потреби. Нині можна стверджувати, що подальший розвиток людства на основі безоглядного споживання природних ресурсів практично вичерпано. Відповідно Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті одним з ключових питань оновлення системи освіти розглядає проблему екологічної вихованості, найважливішою складовою якої є формування екологічної культури учнів, що містить глибокі знання про навколишнє середовище, екологічний стиль мислення і відповідальне ставлення до природи, вміння вирішувати екологічні проблеми, безпосередню участь у природоохоронній діяльності.

Одним із стратегічних напрямків розвитку сучасної системи освіти у нашій країні є формування екологічної культури особистості, виховання у кожного школяра позитивного ставлення до навколишнього світу, бо, як зазначав В. О. Сухомлинський, «у дитині, яка вихована в умовах дефіциту спілкування з природою, розвивається емоційна глухота, агресивність у ставленні як до людей, так і до об'єктів природи» [5, с. 7]. Ось чому таким актуальним є формування емоційно-естетичного, духовного світу людини, де переважає почуття співпереживання до всього живого.

Виділення невирішених раніше частин проблеми, котрим присвячується ця стаття. Порівняно нещодавно терміном «екологія» користувалися лише спеціалісти-біологи, сьогодні висувається завдання екологізації всіх наук, виробництва, моралі, права, мистецтва. Сьогодні з поняттям «екологія» тісно пов'язане поняття «екологічна освіта», яка суттєво відрізняється від попередніх версій «освіти про природу», оскільки зосереджується на зв'язках між людиною та її довкіллям. Вона також відрізняється від науки про довкілля — наукового вивчення цих взаємозв'язків — оскільки зацікавлена у цінностях та навичках так само, як і у знанні. Сучасна екологія — це, за визначенням Ю. Одума, супернаука, що вивчає планетарний рух, який є настільки фізичним і хімічним, настільки ж біологічним, а також психологічним, соціологічним й економічним явищем. Протягом тривалого часу в екологічній оцінці буття, а отже, і в освітній традиції домінував антропоцентризм, чим й обумовлювалося значною мірою погіршення стану навколишнього середовища. Одним з чинників, що суттєво впливає на поглиблення критичного стану довкілля, є недостатність екологічної орієнтації освітнього процесу [4, с. 27]. Екологічна освіта школярів і студентів мають стати складовою частиною цілісної системи виховання, що включає: засвоєння та розвиток природничо-наукових, суспільних та технічних знань про взаємодію суспільства з природою; формування ціннісного ставлення до світу людей та природи; розвиток потреби у спілкуванні з природою, прояв активного до неї ставлення, піклування про її стан у теперішньому і майбутньому [3, с. 67]. Саме виконання найважливіших завдань екологічної освіти, на нашу думку, і буде позначатися на збереженні й раціональному використанні природних комплексів нашої країни. Тому першочергові напрями екологічної освіти повинні стосуватися формування у молоді як інформованості та когнітивних способів аналізу взаємовідносин людини і природи, так і емоційно позитивного ставлення до її охорони та мотиваційних засад активного впливу на навколишнє середовище.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в процесі курсового, а згодом і дипломного дослідження розширено та доповнено зміст понять, відбувався подальший пошук ефективних шляхів екологізації освітнього процесу під час навчання іноземній мові та в позаурочний час.

Формулювання мети дослідження. Пропонована стаття націлена на розкриття теоретичних аспектів проблеми екологізації шкільної освіти; а також наше дослідження спрямоване на вивчення впливу екологічної освіти на формування особистості громадянина сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Екологічна освіта підрастаючих поколінь має бути спрямована, в першу чергу, на зміну ставлення самої людини до власного здоров'я та навколишнього середовища як необхідної умови його збереження і зміцнення. Тому